



REMISSYTTRANDE

Datum
2021-11-26

Dnr
2021/5325

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till:
ju.L5@regeringskansliet.se

Betänkandet Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68)

(Departementets diarienummer Ju2021/03004)

I utredningen föreslås en ny straffskärpningsgrund (29 kap. 2 a § brottsbalken), vilken inriktas på allvarigare våldsanvändning och hot i två olika situationer. Det handlar dels om brott som innefattat användning av skjutvapen eller sprängämnen eller annat likvärdigt ämne och som begåtts på allmän plats eller liknande, dels om brott som på närmare angivet sätt är kopplade till konflikter mellan kriminella grupperingar. För den som döms till fängelse med tillämpning av den nya straffskärpningsgrunden ska enligt en annan ny föreslagen bestämmelse (26 kap. 3 a § brottsbalken) kunna dömas till fängelse på viss tid som överstiger den tillämpliga straffskalan för brottet.

Förslaget i den senare delen motiveras av att den nya straffskärpningsbestämmelsen ska få betydelse även för de brott vilka redan befinner sig i den övre delen av straffskalan (s. 237 f.). Möjligheten att överskrida brottets straffskala får däremot inte någon motsvarande reglering beträffande sådana grova brott i straffskalans övre del vilka saknar koppling till kriminella nätverk. Det kan exempelvis handla om de mest allvarliga fallen av synnerligen grov misshandel eller grov våldtäkt. Justitiekanslern noterar i denna del att förslaget avviker från den proportionalitetsprincip som svensk straffrätt bygger på.

Utredningen föreslår också en ny straffbestämmelse om främjande av ungdomsbrottslighet (16 kap. 5 a § brottsbalken). Enligt den föreslagna bestämmelsens andra stycke ska inte dömas till ansvar när det är uppenbart opå kallat med hänsyn till den ringa skillnaden i ålder och utveckling mellan den som har begått gärningen och den andra personen samt omständigheterna i övrigt. Ansvarsfrihetsregeln motiveras med att den nya straffbestämmelsens syfte är att träffa främst mer tongivande aktörers involverande av unga personer i brottslighet (s. 265 f.).

Utan att för den skull ifrågasätta behovet av en ventil, väcker förslaget frågor om i vilken utsträckning det verkligen kommer att vara äldre tongivande personer som i praktiken kommer att straffas. Det finns här en risk att straffbestämmelsen träffar vid sidan målet eftersom inget hindrar att sådana tongivande personer i ett kriminellt nätverk ger yngre personer – som kanske är

strax över 18 år och därmed inte själva ingår i den skyddade kretsen – i uppdrag att involvera den minderårige. Som framgår av betänkandet finns uppgifter som talar för att det inom den kriminella hierarkin är vanligt med påverkan i flera led (s. 265). Den unga gärningspersonen kan med hänsyn till bl.a. sin ålder tänkas stå i sådant förhållande till den person som involveras att ansvarsfrihet kan aktualiseras. Den enda möjligheten att komma åt den äldre tongivande personen tycks då vara att åklagaren kan visa att personen i fråga medverkat till brottet genom passivitet, dvs. accepterat att någon under 18 år involverats i den brottsliga verksamheten och underlåtit att aktivt stänga denne ute (s. 262).

Enligt utredningens förslag ska vidare presumtionsregeln i 24 kap. 1 § andra stycket rättegångsbalken ändras så att gränsen för dess tillämplighet ska sänkas från två år till ett år och sex månader. De brott som därmed kommer att omfattas – vilka inte har minst två års fängelse i straffskalan antingen enligt befintlig reglering eller enligt de föreslagna ändringarna av straffskalor – är enligt betänkandet grov misshandel och rån. Dessa brottstyper leder dock regelmässigt till häktning redan idag, inte minst när det finns flera misstänkta eller en koppling till kriminella nätverk. Häktning är en mycket ingripande åtgärd mot den enskilde och den nuvarande presumtionsregeln måste anses väl avvägd. De skäl som av utredningen anförts till stöd för att sänka tvåårsgränsen är enligt Justitiekanslerns mening inte tillräckligt starka och förslaget avstyrks därför.

I övrigt har Justitiekanslern inte några synpunkter på förslagen.

Ärendet har föredragits av Åsa Andersson. I ärendets beredning har även byråchefen Martin Mörk deltagit.

Mari Heidenborg

Detta yttrande har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.